

İLK KÜLTÜR MERKEZLERİ

Medeniyet (Uygarlık): Bir ülke veya topluma ait maddi ve manevi varlıkların yanı sıra fikir, sanat, bilim ve teknoloji çalışmalarıyla ilgili niteliklerin tümünü ifade etmektedir.

Paleolitik Çağ'da küçük gruplar hâlinde avcılık ve toplayıcılıkla uğraşan insanlar göçebe bir yaşam tarzına sahiptir.

Neolitik Çağ'da tarımın başlaması ile birlikte insanlar yerleşik hayata geçmiştir.

Verimli tarım alanları ile su kaynakları etrafında kurulan ilk yerleşmeler, zamanla büyüyerek şehir yerleşmelerine dönüşmüştür.

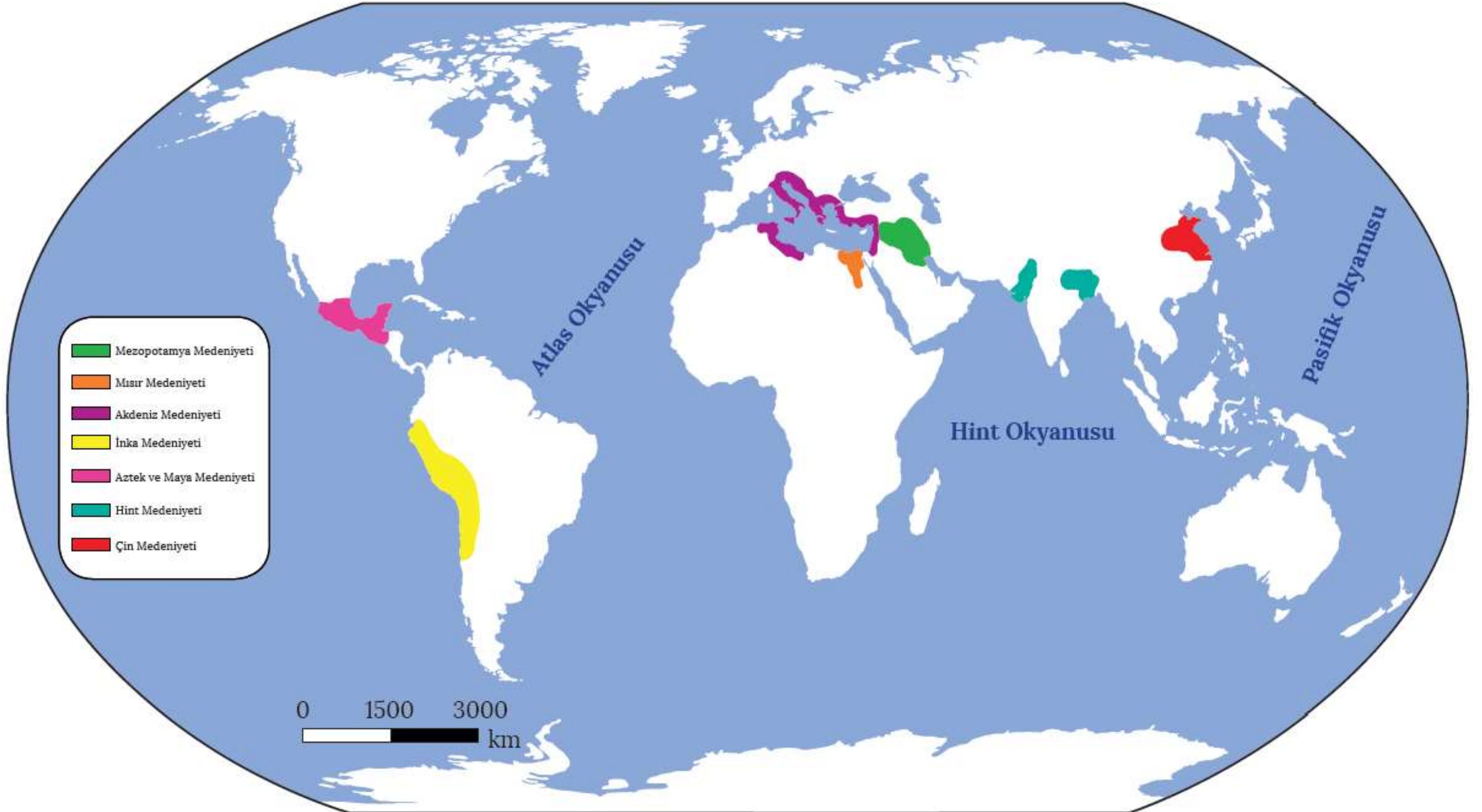
Medeniyetlerin ilerlemesinde insanların yerleşik hayata geçmesi, ateşin bulunması ve yazının icadı gibi gelişmeler etkili olmuştur.

İlk medeniyetler, genel olarak orta kuşakın ılıman iklim özelliklerine sahip bölgeleriyle verimli topraklar ve su kaynakları çevresinde kurulmuştur.

İLK MEDENİYETLER

Mezopotamya Medeniyeti

Mezopotamya, Yunancada **iki nehir arası** anlamına gelmektedir. Güneydoğu Toros Dağları'ndan başlayarak güneyde Basra Körfezi'ne kadar uzanan bu alan, Fırat ve Dicle nehirleri arasındaki bölgeyi kapsamaktadır. Bölgenin düz arazilerden oluşması, önemli göç ve ticaret yolları üzerinde bulunması sık sık istilalara uğramasına ve farklı kültürlerin bu bölgede yaşamasına neden olmuştur.

Mezopotamya'da kurulan Medeniyetler:

- ❖ Asurlular
- ❖ Babilliler
- ❖ Akadlar
- ❖ Elamlar
- ❖ Sümerler

Tarım, bölgede kurulan medeniyetler için oldukça önemli bir yere sahiptir. Tarıma uygun olmayan arazilerin tarıma kazandırılması adına sulama kanalları yapılmış ve bataklıklar kurutulmuştur. Tarımla birlikte kurulan köylerin zaman içerisinde büyüyerek şehirlere dönüşmesi ilk devletlerin kurulmasını sağlamıştır.

Mezopotamya'da kurulan medeniyetlere ait mimari eserlerde yapı malzemesi olarak daha çok **kerpiç** kullanılmıştır. Bu durum, Mezopotamya medeniyetine ait kalıntıların sağlıklı bir şekilde günümüze ulaşmasını engelleyen önemli bir etken olmuştur.

Mezopotamya uygarlıklarının insanlığa bırakmış olduğu en önemli miras **yazının bulunmasıdır (Sümerler)**. Bu sayede bilgi ve kültürün küresel bazda aktarılması kolaylaşmış, toplumlar arası etkileşimde önemli aşamalar kaydedilmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, Mezopotamya Uygarlıklarının ortaya çıkmasında etkili olan unsurlar arasında yer almaz?

- A) Zengin yer altı kaynakları
- B) Geniş düzlükler
- C) Önemli su kaynakları
- D) Elverişli iklim koşulları
- E) Verimli araziler

Mısır Medeniyeti

Mısır, Afrika'nın kuzeydoğusunda Nil Nehri çevresinde kurulmuş bir medeniyettir.

Tarım, Mısır halkının en önemli geçim kaynağıydı. Nil Nehri'nin taşma zamanlarını hesaplamak amacıyla güneş takvimini geliştiren Mısırlılar, taşkın sonrası tarla sınırlarını yeniden düzenlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarla **matematik** ve **geometrinin** gelişmesine katkı sunmuştur.

Etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması, diğer medeniyetlerle etkileşimini azaltarak kendine özgü ve uzun ömürlü bir medeniyet olmasını sağlamıştır.

Kendilerine özgü **hiyeroglif** adı verilen yazıyı kullanan Mısırlılar, **tıp** ve **eczacılıkta** da önemli gelişmeler kaydetmiştir. Mısırlıların Hititlerle yapmış olduğu **Kadeş Anlaşması**, bilinen ilk yazılı anlaşmadır.

Akdeniz Medeniyetleri

Akdeniz çevresinde kurulmuş **Fenike**, **İyonya**, **Lidya**, **Yunan** ve **Roma** gibi medeniyetlerinden oluşmaktadır. Bu medeniyetlerin çoğu, tarım alanlarının az olmasından dolayı deniz ticaretine yönelmiş ve koloniler kurmuştur.

İnka Medeniyeti

Büyük Okyanus'a paralel uzanan **And Dağları** üzerinde yaşamış olan İnkaların (12-16. yy.) kurulduğu bölge bugünkü Peru, Şili, Ekvador, Bolivya gibi ülkelerin sınırları içerisinde yer almaktadır. İnkalar, Ekvator çevresinde kurulduğundan dolayı şehir ve kalelerini And Dağları'nın yüksek kesimlerine inşa etmiştir

İnkaların temel geçim kaynağı **tarım**dır. (Özellikle patates tarımı)

İnkalar Güneş'in hareketlerini izlemede uzmanlaşmış ve **güneş saatini** yapmıştır.

Aztek Medeniyeti

Aztekler, 15 ve 16. yüzyılda ana yurtları olan Kuzey Meksika'dan gelerek Meksika'nın orta ve güney kesimlerinde medeniyet kurmuştur. Aztekler, 16. yüzyılda İspanyollar tarafından ortadan kaldırılmıştır.

Tarımda oldukça gelişmiş olan Aztekler, sulama ve bataklık kurutma yöntemleri sayesinde güçlü bir medeniyet hâline gelmiştir.

Maya Medeniyeti

Orta Amerika'nın Yukatan Yarımadası'ndaki verimli topraklar ile su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Etkileyici tapınaklar, saraylar ve piramitler kuran Mayalar, mimari ve sanatta gelişmiş bir medeniyettir.

Hint Medeniyeti

Güney Asya'da yer alan Hint Yarımadası, dünyanın en eski medeniyetlerinden birine ev sahipliği yapmaktadır. **İndus** ve **Ganj** nehirleri çevresinde kurulmuş olan bu medeniyet, tarım kültürü açısından ciddi bir potansiyele sahiptir. En önemli ekonomik faaliyetin tarım olduğu Hindistan, aynı zamanda **Baharat Yolu**'nun başlangıcında bulunmaktaydı. Birçok dine ev sahipliği yapan bu medeniyette halk, "**kast sistemi**" adı verilen sınıflara ayrılmıştır. Bahsedilen sistemin Hint toplumunda millet olma bilincini engellediğini söylemek mümkündür.

Çin Medeniyeti

Sarı Irmak ve **Gök Irmak** nehirleri arasındaki verimli topraklarda kurulmuş olan bu medeniyet, dünyanın en eski uygarlıkları arasında yer almaktadır.

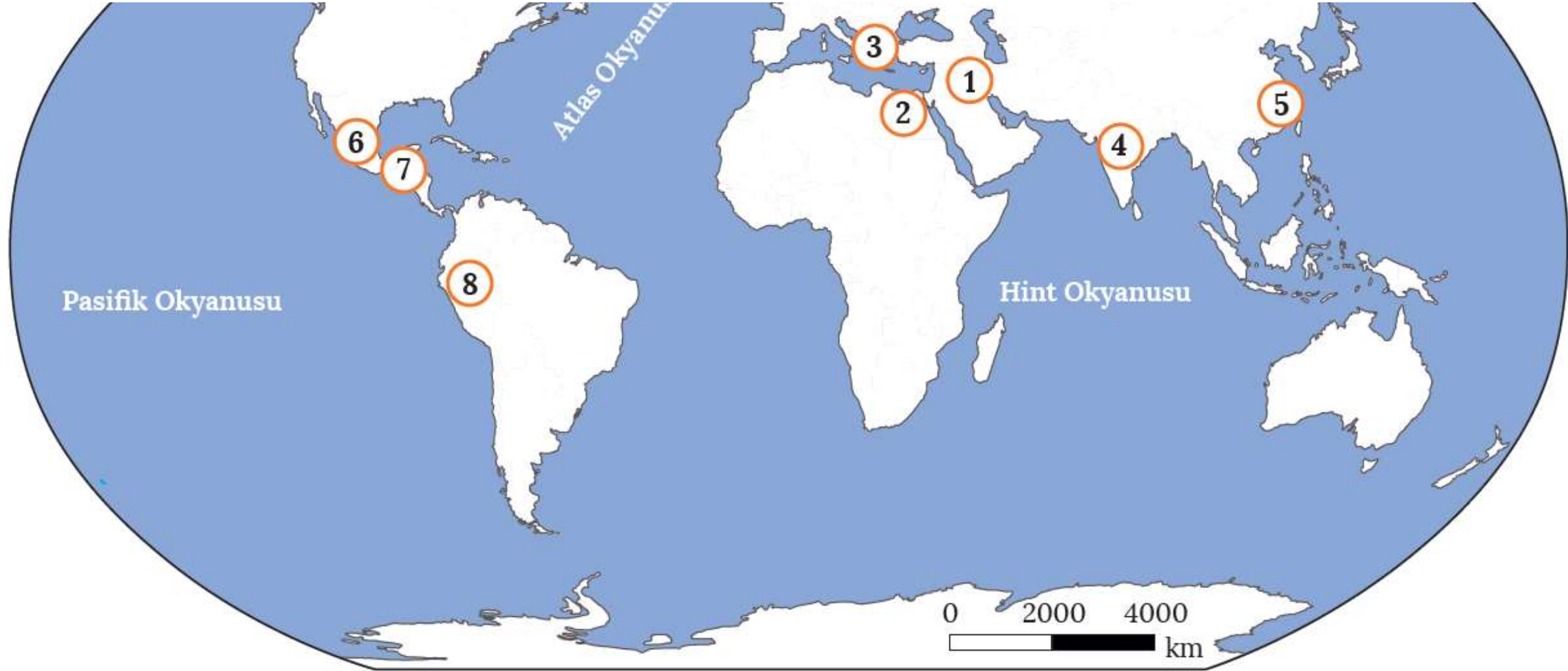
Ekonominin daha çok tarıma dayalı olduğu Çin'de ipek b6ccekçiliği ve **ipek üretimi**, **ipek Yolu**'nun ortaya çıkmasına ve ticaretin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca bu medeniyet; barut, matbaa, mürekkep, pusula, kâğıt gibi insanlık tarihine yön veren birçok buluşun ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Heykeltçilik, çinicilik, ipekli dokuma ve mimaride son derece gelişmiş olan Çinliler, dünyanın en uzun savunma duvarı olan **Çin Seddi'ni** inşa ederek kültürel mirasa ciddi bir katkıda bulunmuştur.

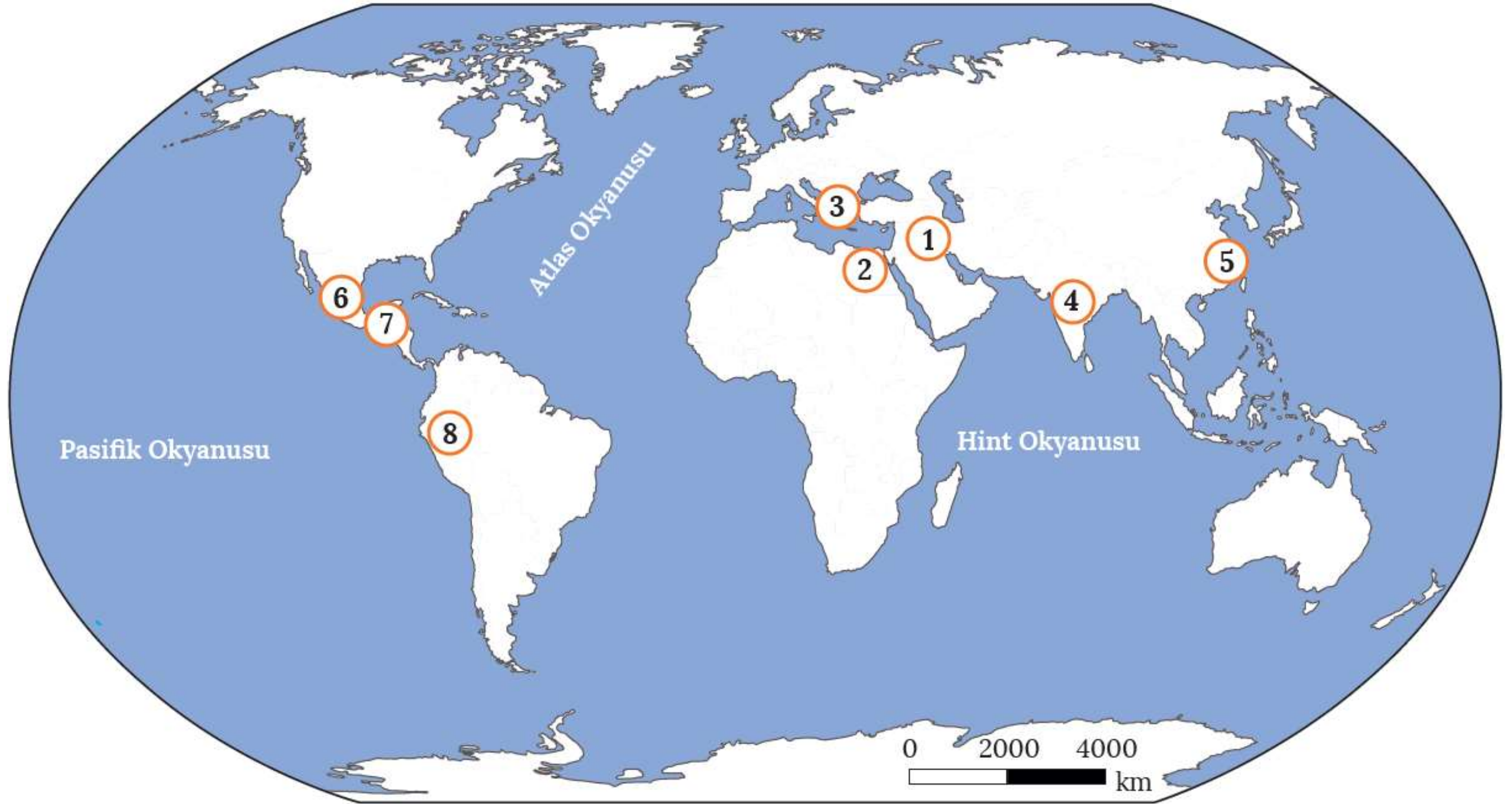

Dünyadaki ilk yerleşme alanları ile bu alanlarda ortaya çıkan ilk kültür merkezleri haritada numaralandırılmış şekilde gösterilmiştir. Haritadan ve ön bilgilerinizden yararlanarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

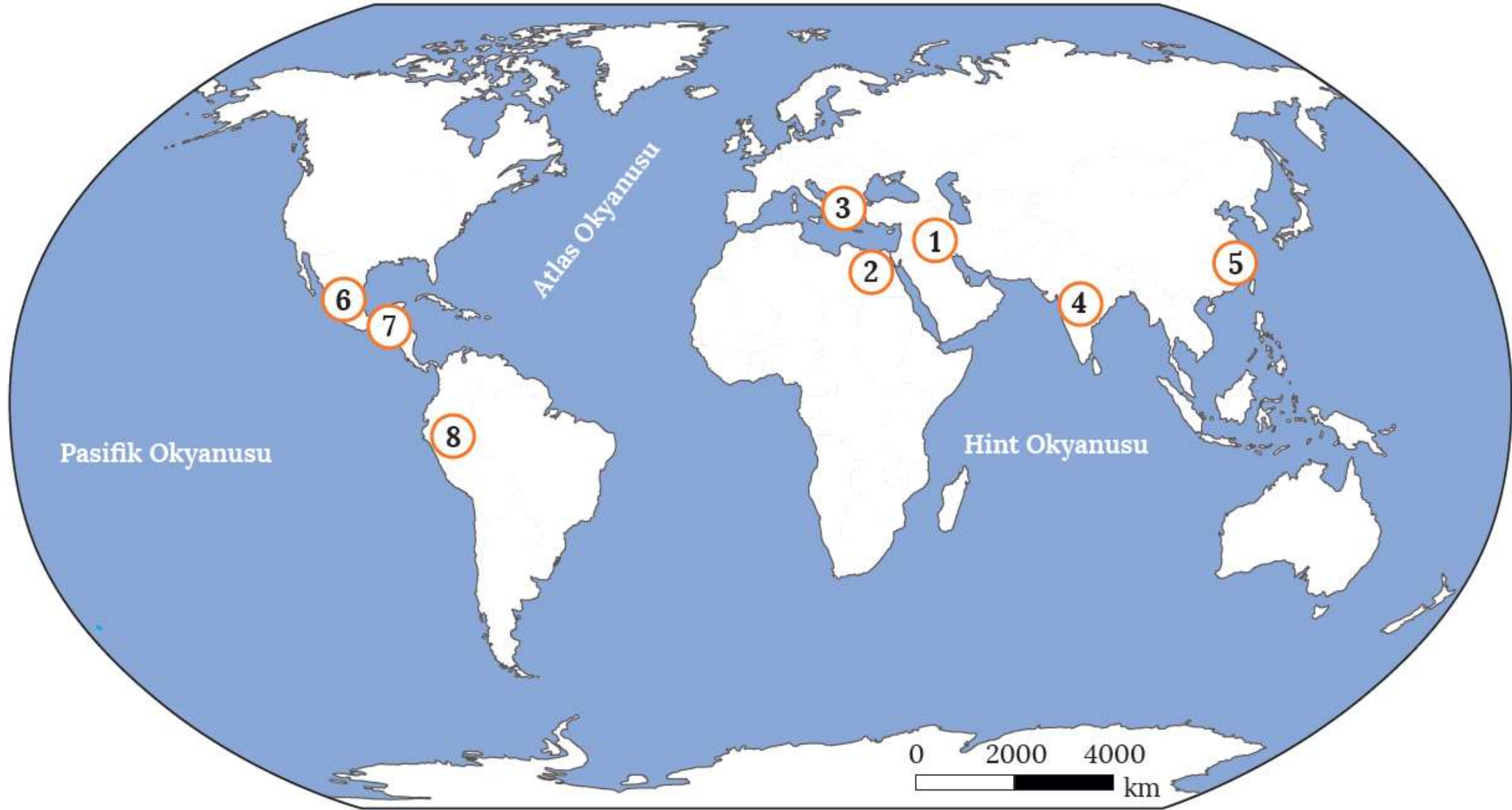
- Haritadaki numaralandırılmış alanlarda ortaya çıkan ilk kültür merkezlerini yazınız.

Cevap: 1-Mezopotamya Medeniyeti 2-Mısır Medeniyeti 3-Akdeniz Medeniyetleri
4-Hint Medeniyeti 5-Çin Medeniyeti 6-Aztek Medeniyeti 7-Maya Medeniyeti
8-İnka Medeniyeti

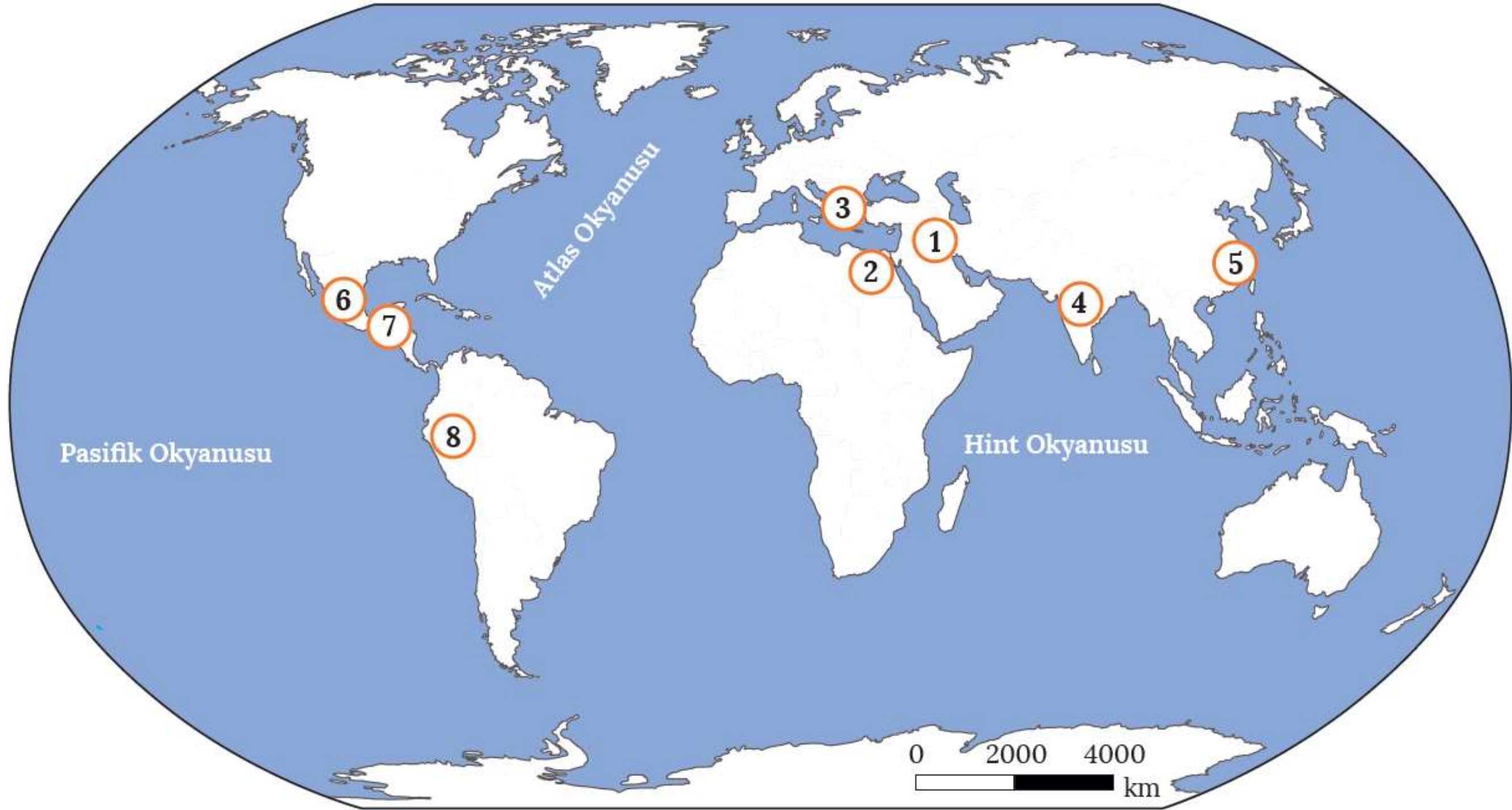
- Haritadaki ilk yerleşme alanları ile bu alanlarda görülen ilk kültür merkezlerinin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler nelerdir?

Cevap: İlk medeniyetlerin kurulmasında elverişli iklim şartları, su kaynakları, verimli tarım toprakları gibi faktörler etkili olmuştur.

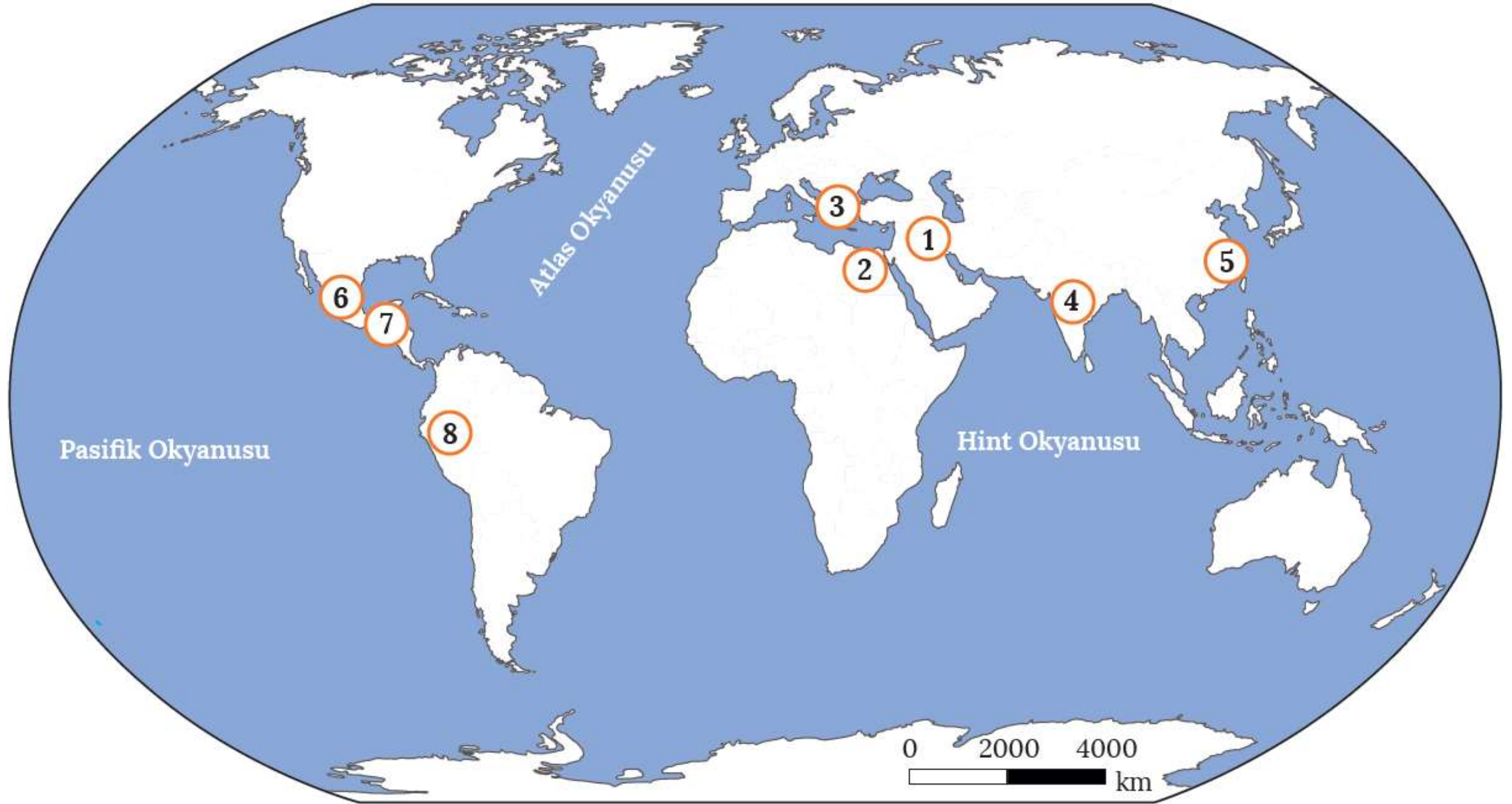
- Numaralandırılmış şekilde gösterilen kültür merkezlerinden hangisi diğerlerine göre daha önce ortaya çıkmıştır? Burada kurulan medeniyet dünya kültür mirasına ne gibi katkılar sunmuştur?

Cevap: Mezopotamya medeniyetlerinden biri olan Sümerler bilinen en eski medeniyettir. Sümerlerin insanlığa bırakmış olduğu en önemli miras yazının bulunmasıdır.

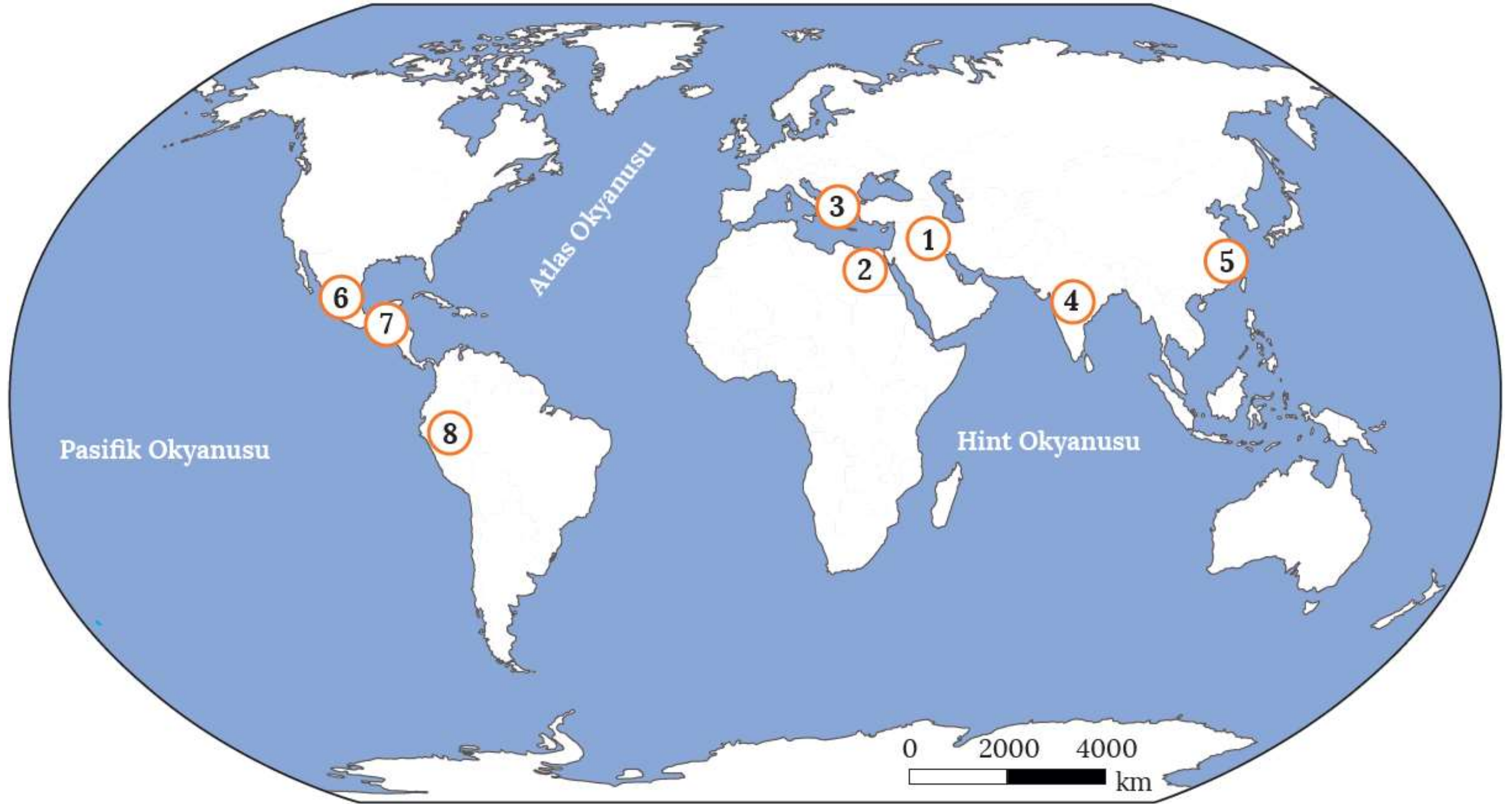
- Numaralandırılmış merkezlerde yer alan medeniyetlerden hangisi deniz ticaretine yönelmiştir? Bunda etkili olan coğrafi faktörler nelerdir?

Cevap: Akdeniz Havzası çevresinde kurulan Fenike, İyonya, Lidya, Yunan ve Roma gibi medeniyetlerin çoğu, tarım alanlarının az olmasından dolayı deniz ticaretine yönelmiştir.

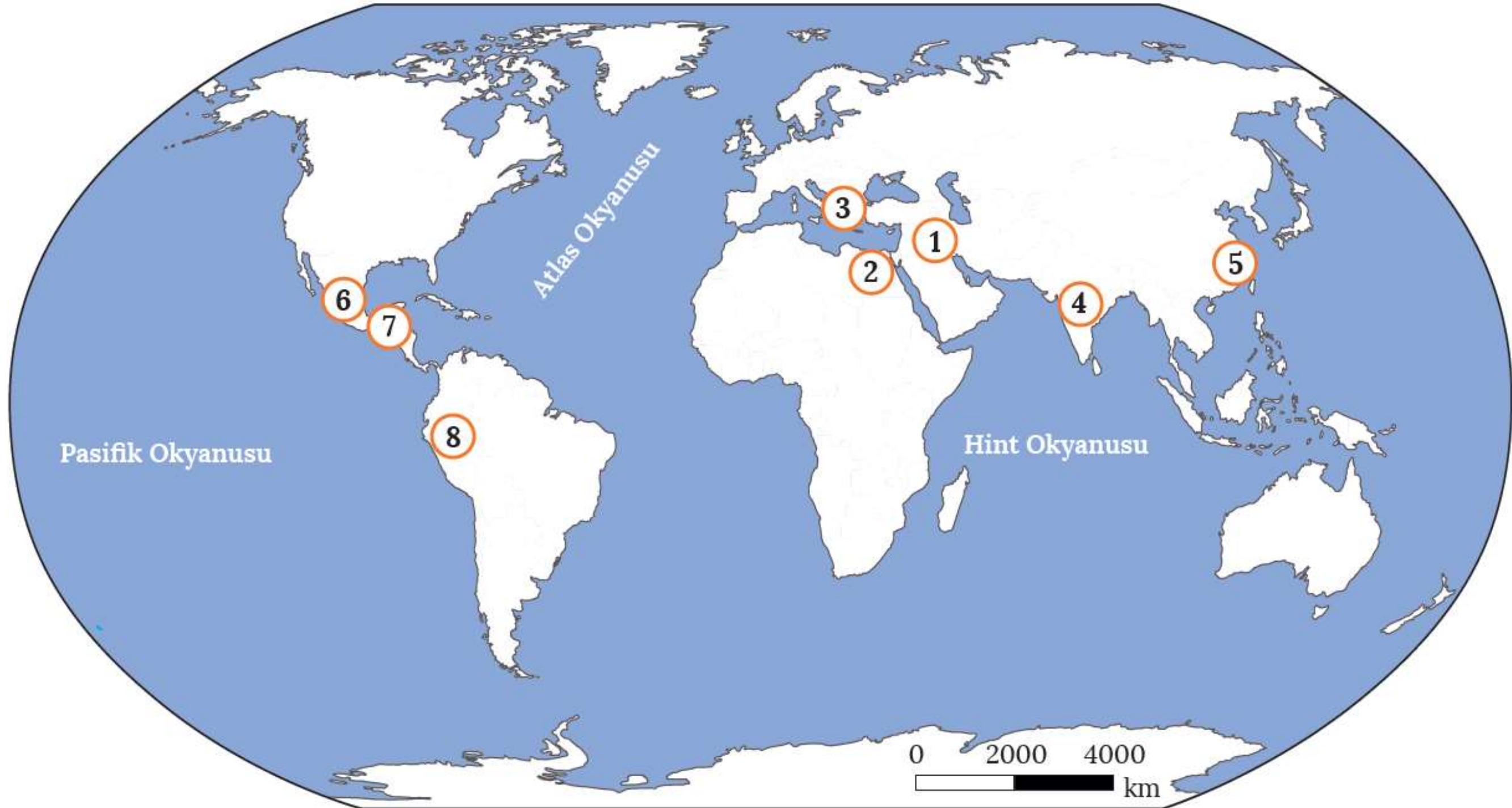
- Numaralandırılan kültür merkezlerinden hangilerinin diğerleriyle etkileşimi daha az olmuştur? Bunda etkili olan coğrafi faktörler nelerdir?

Cevap: Mısır medeniyetinin etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması, diğer medeniyetlerle etkileşimini azaltarak kendine özgü ve uzun ömürlü olmasını sağlamıştır.

- Yerleşmelerin dağların yüksek kesimlerinde yer aldığı kültür merkezini ve bunda etkili olan nedenleri belirtiniz.

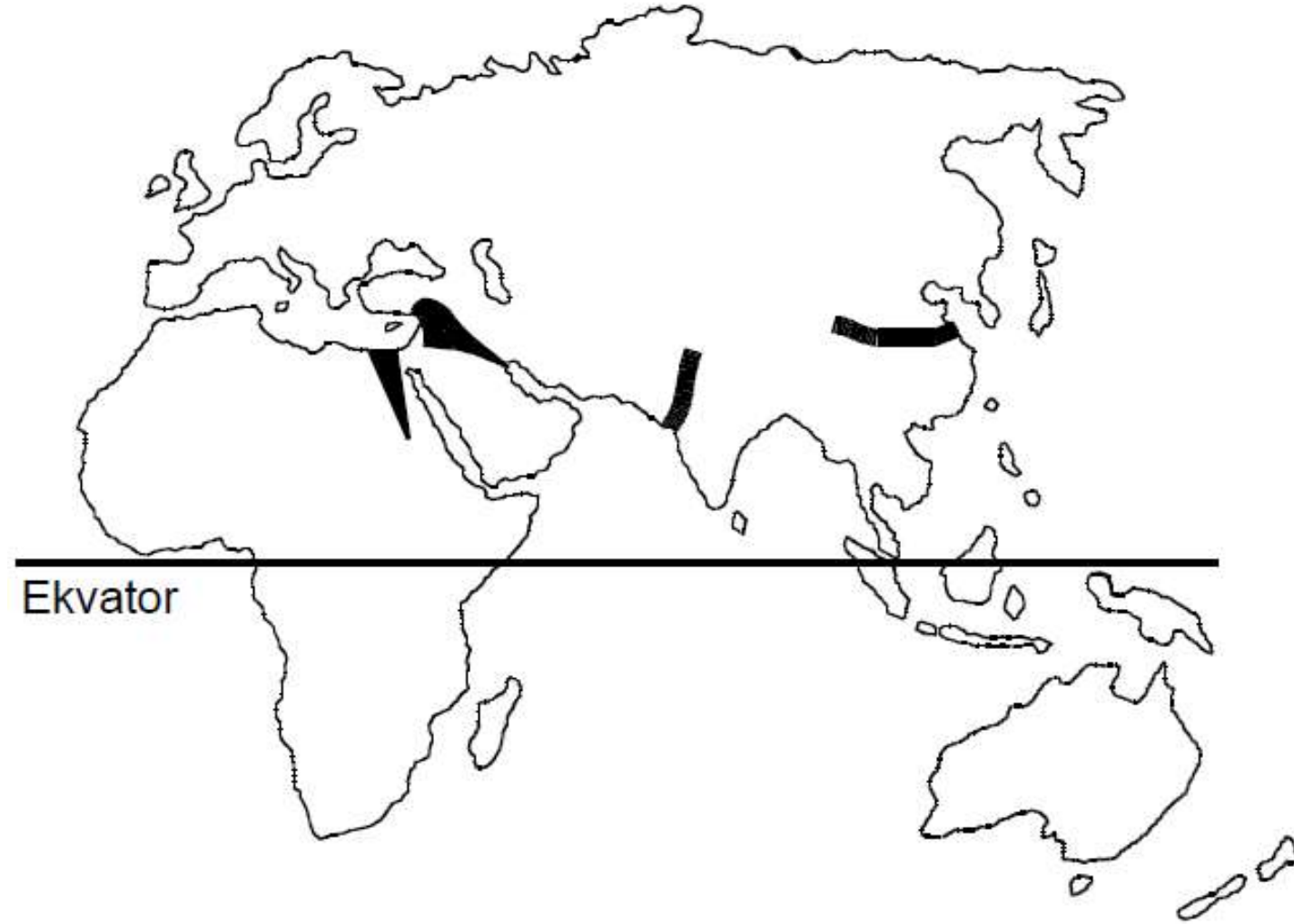
Cevap: İnka medeniyeti ekvator çevresinde kurulduğundan dolayı şehir ve kalelerini yağış ve sıcaklığın az olduğu, daha güvenli olan And Dağları'nın yüksek kesimlerine inşa etmişlerdir.

- 4 ve 5 numara ile gösterilen kültür merkezlerinde ortaya çıkan medeniyet, dünya kültür mirasına ne gibi katkılar sunmuştur?

Cevap: 4 numaralı bölgede kurulun Hint medeniyeti mimari ve tarım alanında; 5 numaralı bölgede kurulan Çin medeniyeti ise barut, matbaa, mürekkep, pusula, kâğıt, heykeltçilik, çinçilik, ipekli dokuma alanında dünya kültür mirasında katkı sunmuştur.

Aşağıdaki haritada ilk yerleşmelerin ve kültür merkezlerinin kurulduğu başlıca yerler gösterilmiştir.

Buna göre, bu uygarlıkların kurulduğu yerlerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Verimli tarım alanları ve su kaynaklarının olması
- B) Okyanus kıyısında yer alması
- C) Zengin orman örtüsüyle kaplı olması
- D) Sıcaklık ve yağışın fazla olması
- E) Yer şekillerinin dağlık ve engebeli olması

Yerleşmelerin konumları üzerinde doğal çevre faktörlerinin etkisi bulunmaktadır. Özellikle dünyadaki ilk yerleşmelerin konumları incelendiğinde yer seçiminde doğal çevre koşullarının etkili olduğu görülür.

Buna göre aşağıda verilen doğal çevre özelliklerinden hangisinin, ilk yerleşmelerin konumu üzerinde daha az etkili olduğu söylenebilir?

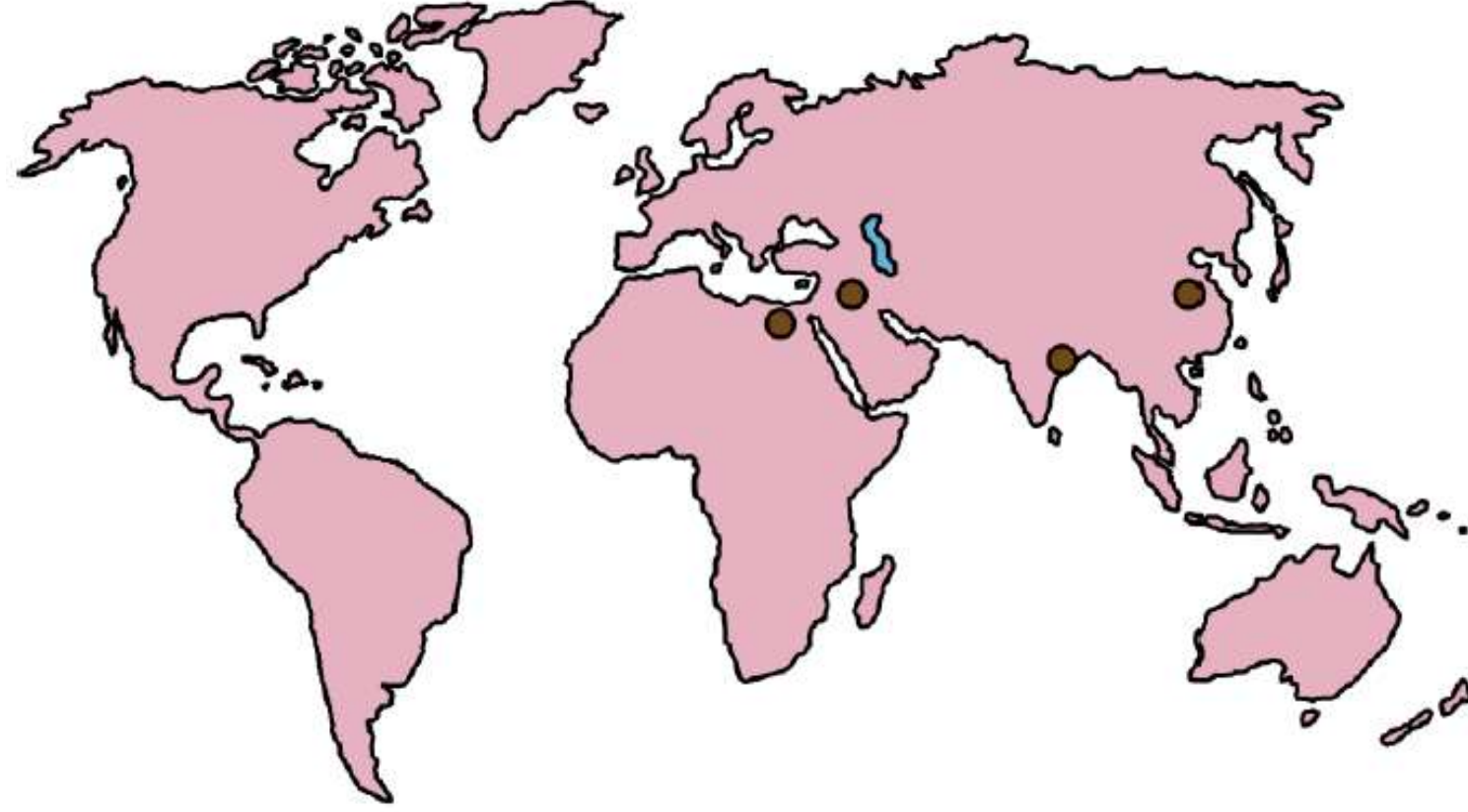
- A) Doğal limanlar
- B) Yükselti
- C) Toprak özellikleri
- D) İklim
- E) Su kaynakları

Yeryüzünde coğrafi koşullara bağlı olarak birbirinden farklı medeniyetler doğmuş ve gelişmiştir. Akdeniz, Mezopotamya, Çin ve Mısır gibi medeniyetlere ait kültürel özellikler, etkileşim ile kısmen de olsa birbirlerine geçerken coğrafi keşiflerden sonra bulunan Kuzey ve Güney Amerika kıtalarındaki toplumların oluşturduğu medeniyetlerin yakın zamana kadar Doğu medeniyetleri ile böyle bir etkileşime uğramadıkları görülmüştür.

Bu durumun yaşanmasındaki en önemli neden aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dil gruplarının farklılık göstermesi
- B) Etki alanlarının sınırlı olması
- C) İletişim olanaklarının bulunmaması
- D) Ekonomik özelliklerinin değişik olması
- E) Farklı iklim kuşakları üzerinde bulunmaları

Aşağıdaki haritada ilk medeniyetlerin kurulduğu yerler koyu renkli noktalarla gösterilmiştir.

İlk medeniyetlerin bu yerlerde kurulmasında ve gelişmesinde etkili olan öncelikli faktör aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hidrografik yapı
- B) Yükselti
- C) Bitki örtüsü
- D) Bakı

İklim

Dünyadaki ilk kültür merkezlerinin ortaya çıkışında akarsuların ve onların oluşturduğu verimli tarım arazilerinin büyük önemi vardır. Bu akarsuların bulunduğu alanlar geçmişten günümüze önemini hep korumuştur.

Aşağıdakilerden hangisi, bu türden akarsulara örnek gösterilemez?

A) Nil

Volga

C) Dicle

D) Fırat

E) İndus

ÖLÇME ve DEĞERLENDİRME

BOŞLUK DOLDURMA

Barut, kâğıt, pusula ve matbaayı**Çin**..... Medeniyeti bulmuştur.

İndus ve Ganj nehirleri çevresinde**Hint**..... Medeniyeti kurulmuştur.

Mezopotamya uygarlıklarından olan**Sümerlerin**..... insanlığa bırakmış olduğu en önemli miras yazının bulunmasıdır.

Afrika'nın kuzeydoğusunda Nil Nehri çevresinde**Mısır**..... Medeniyeti kurulmuştur.

.....**İnka**..... Medeniyeti Güneş'in hareketlerini izlemede uzmanlaşmış ve güneş saatini yapmıştır.

DOĞRU-YANLIŞ

İlk medeniyetler maden bakımından zengin yerlerde kurulmuştur.

Mısır Medeniyetinin etrafının çöl ve denizlerle çevrili olması, diğer medeniyetlerle etkileşimini azaltmıŐtır.

Hint Medeniyetinde halk, "kast sistemi" adı verilen sınıflara ayrılmıştır.

Sümer ve Babil medeniyetleri Mısır'da kurulmuş medeniyetlerdendir.

Büyük Okyanus'a paralel uzanan And Dağları üzerinde İnka Medeniyeti kurulmuştur.

1) Aşağıdakilerden hangisi ilk medeniyet merkezlerinden biri değildir?

A) Mezopotamya

B) Nil vadisi

C) İndus vadisi

D) Sibirya

E) Sarı ırmak vadisi

- Fırat ve Dicle nehirleri arasında kurulmuştur.
- Tarıma bağılı olarak oluşan köyler zamanla şehirlere dönüşmüştür.
- Sümer, Babil, Akad, Asur, Elam gibi medeniyetler kurulmuştur.

2) Yukarıda genel özelliklerinden bazıları verilen ilk medeniyet merkezi aşağıdakilerden hangisidir?

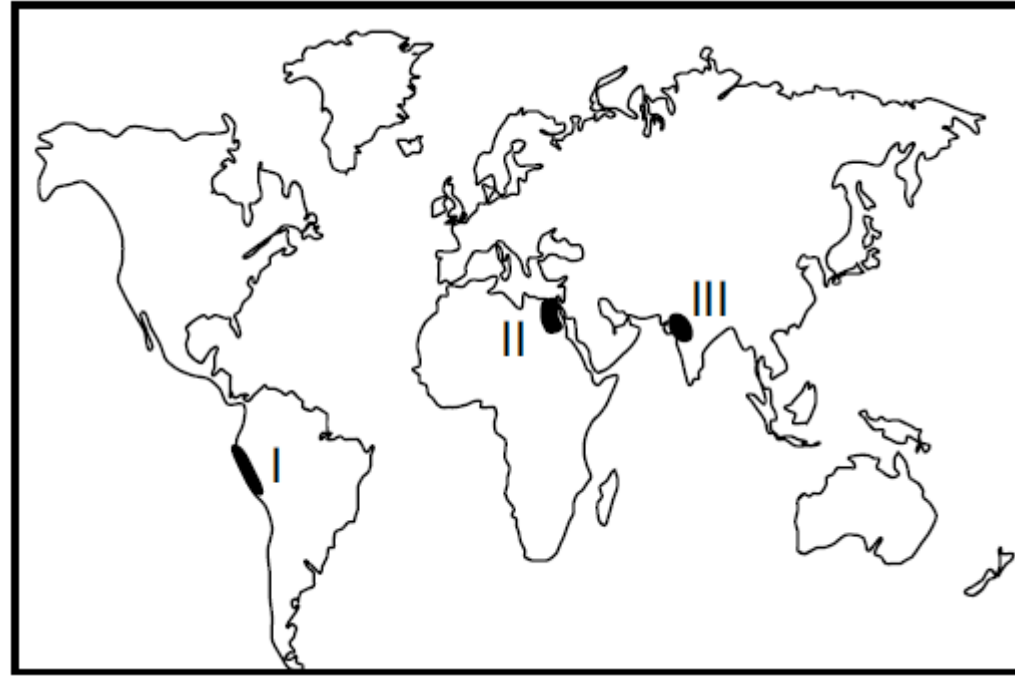
A) Mezopotamya

B) Hint

C) Anadolu

D) Çin

E) Orta Amerika

3) Haritada numaralandırılarak verilen alanlar ile bu alanlarda kurulan medeniyet eşleştirmeleri aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

<u>I</u>	<u>II</u>	<u>III</u>
A) Maya	İnka	Hint
☒ B) İnka	Mısır	Hint
C) Maya	Akdeniz	Çin
D) Hint	Maya	Mısır
E) Çin	İnka	Akdeniz

4) Aşağıda verilen ilk medeniyetler ve bu medeniyetlerin kurulup gelişmesinde etkili olan akarsular eşleştirmelerinden hangisi yanlış verilmiştir?

A) Mısır – Nil

B) Hint – İndus

C) Mezopotamya – Fırat

D) Çin – Gökırmak

İnka - Tuna

5) Aşağıdaki uygarlıklardan hangisi denizcilik faaliyetleri konusunda diğerlerine göre daha fazla gelişmiştir?

A) Hitit

B) Asur

C) Aztek

D) Sümer

Fenike

KAYNAK

MEB Coğrafya 11
Ders Kitabı, 2019

Yazarlar

Kenan TÜRKEZ
Mutlu KARAKOÇ
Nurullah BALŞEN
Tolga PEKTAŞ